

Edukacja włączająca sposobem na zwiększenie szans rozwojowych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Różnice między „integracją” a „włączaniem”	5
2. Zalety edukacji włączającej.....	7
3. Bariery edukacji włączającej	8
4. Organizacja edukacji dla dzieci ze specjalnymi potrzebami w przedszkolu.....	9
5. Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.....	12
6. Elementy indywidualnego programu edukacyjno- -terapeutycznego (IPET).....	13
7. Dokumentowanie zadań z zakresu udzielanej dziecku pomocy psychologiczno-pedagogicznej	15
Literatura	17
8. Scenariusze zajęć	18
8.1. Scenariusz zajęć dla dzieci 5–6-letnich „Każdy z nas jest inny, każdy z nas jest ważny!”	18
8.2. Scenariusz zajęć dla dzieci 5–6-letnich „Razem w grupie”.....	23
8.3. Scenariusz zajęć dla dzieci 5–6-letnich „Przyjacielska pomoc”	29
8.4. Scenariusz zajęć dla dzieci 4–5-letnich „Idąc stopa za stopą, poznajemy siebie i świat”	35
8.5. Scenariusz zajęć dla dzieci 5–6-letnich „Patrzę ja, spójrz i ty – razem rozwiążemy w mig”	40
8.6. Scenariusz zajęć dla dzieci 3–4-letnich „Dotknij sam”	47
8.7. Scenariusz zajęć dla dzieci 3–4-letnich „Spacer w świecie dźwięków”	52
8.8. Scenariusz zajęć dla dzieci 3–4-letnich „Stwórz ze mną kolorowy deszcz!” ...	56

Wstęp

Wraz z upływem czasu i rozwojem społeczności ludzkiej podejście do „inności” zmieniało się znacząco. Często zagadnienia tolerancji oraz budowy otwartego społeczeństwa kojarzymy przede wszystkim z walką kobiet, mniejszości etnicznych, wyznaniowych czy ideologicznych o ich prawa. Jednak w historii edukacji znajdziemy analogiczne procesy, które zachodziły w dziedzinie edukacji szkolnej oraz wczesnoszkolnej. Jeszcze kilkadziesiąt lat temu dzieci wykraczające poza powszechnie uznawane normy były na różne sposoby dyskryminowane. Dzisiejsze podejście do osób odmiennych ma zgoła inny charakter. Jedną z najnowszych tendencji w edukacji jest edukacja włączająca, często mylnie identyfikowana z edukacją integracyjną.

Edukacja włączająca jest postrzegana jako najnowszy w historii nurt edukacji osób niepełnosprawnych. Aby móc zrozumieć, na czym polega ów nurt i czym różni się od zadomowionej na gruncie pedagogiki edukacji integracyjnej, należy przyjrzeć się pojęciu „osoba niepełnosprawna”.

Osoba niepełnosprawna wg Konwencji ONZ

Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską w dniu 6 września 2012 r. określa: „Do osób niepełnosprawnych zaliczają się osoby, z długotrwałą obniżoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, która w interakcji z różnymi barierami może ograniczać ich pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi obywatelami”.

Włączanie – definicja UNESCO

Włączanie to proces, który pomaga pokonywać bariery ograniczające obecność, uczestnictwo i osiągnięcia uczniów (UNESCO, 2017, Gov.pl).

Różnorodne definicje międzynarodowych organizacji, w tym także UNESCO, opisują włączanie jako proces wychodzenia naprzeciw różnorodnym potrzebom wszystkich dzieci, młodzieży i dorosłych poprzez zwiększanie ich uczestnictwa w nauce, kulturze i życiu społecznym oraz eliminację wszelkich form wykluczania w edukacji. Wizja takowego włączenia obejmuje wszystkie dzieci oraz opiera się na poglądzie, że to właśnie system powszechnej, a nie specjalnej edukacji powinien być odpowiedzialny za ich kształcenie (UNESCO 2003, 2009, Gov.pl).

Edukacja włączająca

Edukacja włączająca, jak sama nazwa wskazuje, najczęściej kojarzy się nam z włączaniem dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych do pełnego udziału w życiu przedszkola czy szkoły, w której się uczą.

„Edukacja włączająca powinna być rozumiana jako podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im

pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne” – Ministerstwo Edukacji i Nauki (gov.pl).

Z promowaniem edukacji włączającej związany jest także inny równie istotny cel, którym jest: „wyposażenie uczniów w kompetencje niezbędne do stworzenia w przyszłości włączającego społeczeństwa, czyli społeczeństwa, w którym osoby niezależnie od różnic m.in. w stanie zdrowia, sprawności, pochodzeniu, wyznaniu są pełnoprawnymi członkami społeczności, a ich różnorodność postrzegana jest jako cenny zasób rozwoju społecznego i cywilizacyjnego”.

Edukacja włączająca to zatem systemowe, wielowymiarowe i wielokierunkowe podejście do edukacji nastawione na dostosowanie wymagań edukacyjnych, warunków nauki i organizacji kształcenia do potrzeb i możliwości każdego ucznia, jako pełnoprawnego uczestnika procesu kształcenia” – Ministerstwo Edukacji i Nauki (portal gov.pl).

Cele edukacji włączającej

U podstaw programowych edukacji włączającej znajduje się wskazanie, że społeczeństwo, w tym także przestrzeń przedszkola, szkoły, powinno oferować miejsce i możliwość rozwoju wszystkim osobom, niezależnie od ich cech indywidualnych. Z definicji edukacji włączającej wynika więc, że placówka powinna udostępniać pełnowartościową naukę nie tylko dzieciom, uczniom normatywnym, lecz również różnym grupom mniejszościowym, w tym na przykład: dzieciom z upośledzeniem w stopniu lekkim i średnim, dzieciom z różnego rodzaju problemami psychicznymi oraz emocjonalnymi, dzieciom ze spektrum autyzmu, dzieciom niedostosowanym społecznie, dzieciom niepełnosprawnym fizycznie, dzieciom mającym problemy ze słuchem i wzrokiem.

Wiele osób nie dostrzega niczego nowego w takim podejściu, uważając, że nowa jest tylko sama nazwa – edukacja włączająca.

Definicja tego podejścia ukazuje jednak istotne różnice, na przykład w porównaniu z edukacją integracyjną.

1. Różnice między „integracją” a „włączaniem”

W Polsce podstawową tendencją nadal pozostaje edukacja integracyjna, której założeniem, jak sama nazwa wskazuje, jest „integrowanie” odmiennych dzieci, a więc próba dopasowania ich do przyjętej normy.

Edukacja integracyjna zakłada, że dziecko bierze udział w zajęciach, lekcjach oraz w życiu społecznym rówieśników w miarę swoich możliwości, tak naprawdę jednak pozostając na uboczu.

Założenia edukacji integracyjnej

*Edukacja
integracyjna
wg A. Firkowskiej-
Markiewicz*

Edukacja integracyjna „koncentruje się głównie na umiejscowieniu dziecka niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej, zapewniając mu głównie tzw. integrację przestrzenną – albo w klasie specjalnej, albo w klasie z pełnosprawnymi rówieśnikami (bez wsparcia lub z pomocą tzw. nauczyciela wspierającego). Jest to oczywiście ogromny postęp w stosunku do segregacyjnego systemu kształcenia, ponieważ daje szansę dziecku niepełnosprawnemu na naukę w zwykłej szkole (choć nie zawsze jest to szkoła bliska miejsca zamieszkania jego rodziny) i na uczestnictwo, przynajmniej formalne, w życiu szkoły. Nadal jednak dominuje w tym podejściu medyczny model niepełnosprawności skupiony na deficytach dziecka i usiłujący przystosować je do istniejącego systemu szkolnego i społecznego. Przykładowo – od dziecka niesłyszącego oczekuje się, że z pomocą aparatu słuchowego nauczy się mówić, by móc uczestniczyć w życiu klasy, nie oczekuje się natomiast, że nauczyciel i inne dzieci nauczą się języka migowego. Co więcej, dzieci w placówkach integracyjnych nie mają często poczucia, że autentycznie należą do społeczności szkolnej (Avramidis i in. 2000)” – Anna Firkowska-Mankiewicz, *Edukacja włączająca – drogą ku przyszłości*, internet, stan na dzień 22.07.2015.

Na Zachodzie Europy, w Kanadzie czy USA podejście integracyjne uważa się przede wszystkim za nieefektywne i niesprawiedliwe. Społeczeństwo oraz rozmaite jego instytucje mają stanowić przestrzeń przyjazną dla wszystkich ludzi, a nie jedynie dla osób normatywnych.

Przedszkole, szkoła powinny zatem przeistoczyć się w taki sposób, aby również dziecko mogło odczuwać je jako własną przestrzeń, a nie tylko się z nią integrować.

Edukacja włączająca, „wychodząc z założenia, że wszystkie dzieci (także te z niepełnosprawnościami) mogą i mają prawo uczyć się w szkołach ogólnodostępnych, najbliższych miejsca zamieszkania – koncentruje się na tym, jak je efektywnie uczyć i jak zapewnić im poczucie przynależności do zbiorowości szkolnej (Lipsky, Gartner 1997). Idea edukacji włączającej opiera się na społecznym modelu niepełnosprawności, w myśl którego to nie dziecko należy zmieniać i przystosowywać do systemu szkolnego, lecz odwrotnie – szkoła i system nauczania musi się zmienić tak, by wyjść naprzeciw indywidualnym potrzebom wszystkich dzieci – i sprawnych, i niepełnosprawnych. Włączanie nie oznacza więc asymilacji, tzn. podciągania wszystkich dzieci do jednego wzorca. Podstawową jego zasadą jest elastyczność – tzn. uznanie, że dzieci mogą uczyć się w różnym tempie, a nauczyciele powinni umieć wspierać ich naukę w sposób dostosowany do ich zróżnicowanych potrzeb, uzdolnień i tempa rozwoju (zob. Firkowska-Mankiewicz 2008)” – Anna Firkowska-Mankiewicz, *Edukacja włączająca – drogą ku przyszłości*, internet, stan na dzień 22.07.2015.

*Istota edukacji
włączającej*

Istotę edukacji włączającej oddają słowa, które wypowiedział kiedyś Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. Wolności Prawa do Edukacji Kishore Singh: „Edukacja jest prawem, a nie przywilejem”.